

En utbildningsminister med huvudet i busken

Donald Broady och Mats Wingborg har tagit del av ett lugnande besked från fru Tillander.

Förra numret av KRUT om "Den smygande skolreformen" handlade bl a om den dramatiska ökningen av antalet elever som lämnar grundskolan utan att fullgöra alla nio årskurserna. I början av sjuttioalet rörde det sig om några procent som 1975 stigit till ca 5 1/2 procent (SÖ-rapport P1 1977:4). Enligt Statistiska centralbyråns uppgifter, som gäller kullen som lämnade grundskolan 1979, hade andelen då stigit till ca 8 procent (SCB, Statistiska meddelanden U 1982:6). Siffran 8% är sannolikt tilltagen i underkant, eftersom det i gruppen elever som inte kunde eller ville fylla i SCBs enkät - 14% bland eleverna som inte gick vidare till gymnasieskolan - troligen finns ganska många som lämnat skolan i förtid.

Grundskolan släpper med andra ord iväg bortåt en tiondel av årskullen, **bortåt tio tusen elever om året**, i förtid. Av allt att döma de som är sämst rusta-

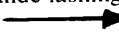
de i fråga om elementära skolkunskaper och i störst behov av ett komplett avgångsbetyg: Enligt en studie av Hocking & de Verdier 1980 hade skolan någon gång diagnosticerat 67 procent av pojkar och 33 procent av flickor med anpassad studiegång som elever med läs- och skrivsvårigheter. SÖs nämnda uppföljningsundersökning 1976 visar att de som saknat fullständig grundskolekompetens fått svåra problem: 40 procent av pojkarna och 60 procent av flickorna hade varit arbetslösa under någon period. Ett litet fåtal, 4 procent hade fortsatt sina grundskolestudier. 24 procent hade fortsatt till gymnasieskolan, men då ofta till kortare specialkurser.

Vi vet dessutom att de oftare än andra avbryter sina gymnasiestudier. (Bland kamraterna med fullständig grundskolekompetens gick 72 procent vidare till gymnasieskolan).

Bland dessa elever med ofull-

ständig grundskolekompetens har drygt tre fjärdedelar anpassad studiegång, vilket innebär att deras timplan ändrats. Oftast har de placerats på någon arbetsplats, på heltid eller deltid.

Vad anser den ansvariga skolminister, som när detta skrivs fortfarande heter Ulla Tillander, om den här utvecklingen? Medan vi sammanställde KRUT-numret i augusti var vi uppe på utbildningsdepartementet och pratade med hennes nära medarbetare Torsten Eriksson (c) som har ansvar för att kontrollera hur anpassad studiegång används. Han förnekade varje kännedom om SCBs siffror. Han var tvärtom av åsikten att den anpassade studiegången minskat i omfattning. När så KRUTnumret släpptes 13 september och gav eko i massmedierna fann sig fru Tillander föranlåten att snabbt sända ut pressmeddelandet härintill.

Det är beklämmande läsning:

utbildningsdepartementet

pressmeddelande

Pär Granstedt, sakkunnig, 08/763 1832
eller 08/14 20 20

1982-09-16

Skolministern: Lokal anpassning i skolan hjälper svaga elever.

Tendensen att alltfler elever lämnar grundskolan utan fullständiga betyg måste tas på allvar, även om situationen är bättre än ibland görs gällande. En skola där verksamheten bättre anpassas efter de lokala förhållandena ger också de svaga eleverna en bättre chans. Det sade skolminister Ulla Tillander (c) i en kommentar till pressuppgifter om utslagningen i grundskolan.

Det är (allvarigt) att alltfler elever lämnar grundskolan utan fullständiga betyg, även om de siffror som förekommit i pressen på sistone är (starkt överdrivna). Andelen elever i den situationen har ökat från 5,5 % i mitten på 1970-talet till ca 8 % nu. Det är fortsättningen på en utveckling som gjorts sig gällande under hela det senaste årtiondet.

Orsakerna till denna (oroande utveckling) är inte bara att söka i skolan i sin helhet. Framför allt under 1960-talet och början av 1970-talet skapades många otillfredsställande boendemiljöer som blev dåliga uppväxtmiljöer för barnen. En utveckling där föräldrarna fått allt mindre tid att vara tillsammans med sina barn har också försvårat situationen. Vad som krävs för att långsiktigt lösa dessa problem är därför en annorlunda (sambandsplanering) och en (familjepolitik) som förbättrar föräldrarnas möjligheter att vara tillsammans med sina barn.

Av de elever som slutade grundskolan utan fullständig utbildning hade ca två tredjedelar anpassad studiegång någon period under det sista läsåret. Det är viktigt att slå fast att anpassad studiegång är en (positiv) möjlighet skolan har att skradda utbildningen efter elevens personliga förutsättningar. Anpassad studiegång skall alltså inte ses som ett misslyckande för eleven eller skolan, utan som ett (värdefullt) hjälpmedel. Det visar sig också att (95 %) av dessa elever går vidare till någon form av gymnasial utbildning. En ofullständig grundskoleutbildning innebär (således) inte

Postadress
103 33 STOCKHOLM 2

Getadress
Mynttorget 1

Telefon
08-763 10 00

Telex
132 84 MINEDUC S

ett hinder mot vidare utbildning.

Skolorna får nu större frihet att anpassa sin verksamhet till de lokala förut-sättningarna. Lgr 80 innebär en betydande decentralisering av beslutsfattandet. På senaste tid har ytterligare viktiga beslut fattats som minskar central-styrningen av skolan. Det innebär att resurser på ett helt annat sätt kan sättas in där de bäst behövs. Det gör utan tvivel att skolans möjligheter att ta hand om elever med problem av olika slag starkt förbättras.

dvs under min tid som skolminister.

Jovisst kan så ske. Men vad händer faktiskt? Med förra KRUTnumret visade vi på en rad aktuella undersökningar och tecken som tyder på att resurserna inte alls flyter till de

kommuner, skolor och elever som har störst behov, vilket var en av avsikterna med decentraliseringen, det nya statsbidragssystemet och SIA-reformen i övrigt.

Med andra ord: det är sosseregeringens fel också.

Problemen åstadkoms under 60-talet och början av 70-talet. Fru Tillander menar förmodligen att omsvängningen till det bättre kan dateras till oktober 1976, ungefär.

Siffrorna är starkt överdrivna, försäkrar fru Tillander, och återger i nästa andedrag samma siffror som presenterats i KRUT och på andra håll. Men glömmer att tillfoga att siffran 8% torde vara tillräckligt i underkant.

Och förresten, skyll inte på mej! Det här är inte skolministerns utan bostadsministerns och socialministerns huvudvärk.

Här ljuger skolministern ovanligt grovt. Den korrekta siffran är runt 25% (år 1976; hur det är idag vet ingen). Inte ens elever med fullständig grundskolekompetens når i närheten av den höga siffran som fru Tillander hittat på.

Det är allvarligt, utvecklingen är oroande – fast bra!

Det är en anslående bild av den anpassade studiegången skolministern målar upp. Men vi kan inte låta bli att fråga: Om den anpassade studiegången är så bra, då borde väl fler elever komma i åtnjutande av denna förmån? Även de välanpassade. Den som är intresserad av astronomi kunde få sin lektionstid förlagd till natten.

Det borde stöta en borgerlig utbildningsministers rättsmedvetande att stökiga och omotiverade elever företrädesvis ur arbetarklassen skall favoriseras så som nu sker.

Perspektivet har tydligen förändrats sedan idén om anpassad studiegång utformades. Det skedde inom SIA-utredningen, som diskuterade den som en åtgärd i extrema undantagsfall. I huvudbetänkandet (SOU 1974:53, s 417ff) skriver utredningen att anpassad studiegång är till för "en särpräglad minoritetsgrupp elever" och inte skall tillämpas "annat än i det fall då skolans övriga åtgärder är verkingslösa." För att inte för många elever skall hamna i anpassad studiegång, skall ändamålsenliga kontroller finnas, och främst bland dessa påtalar SIA-utredningen att anpassad studiegång helt enkelt är ett mycket dyrt arrangemang. "Genom att den anpassade studiegången kräver extra resurser t ex för undervisning och handledning, kommer dessa elever att kräva en betydande ekonomisk satsning."

Skolan kommer inte att i nämnvärd utsträckning ha råd med anpassad studiegång, sådan var SIA-utredningens tanke. I Lgr 80 återfinns föreskrifter med samma innebörd. Att placera elever i anpassad studiegång skall vara kostsamt för skolan och får t ex inte innebära enbart placering på en arbetsplats.

"Elev med anpassad studiegång skall under hela tiden beredas undervisning i vissa grundläggande färdigheter. Denna undervisning kan med fördel utökas i förhållande till timplanen (dvs fler timmar svenska, t ex) . . . Eleven måste få omfattande hjälp av handledare och lärare . . . Insatserna kan behöva bli ganska omfattande i många fall." (Lgr 80, s 55-56)

Detta är bindande föreskrifter, enligt riksdagsbeslut. Extra mycket pengar och lärarinsatser skall satsas på elever med anpassad studiegång.

Idag sker raka motsatsen. De ekonomiska nedskärningarna innebär bl a att färre speciallärare och extralärare kan sättas in i klasserna. Enligt Mats Myr-

bergs beräkningar har specialundervisning motsvarande nästan 2 700 heltidslärartjänster försvunnit sedan det förändrade statsbidragssystemet infördes 1978. På skolorna ser man idag ofta ingen möjlighet att ta hand om de elever som kräver mer resurser än andra. I stället förpassas de från skolan.

Så var inte arrangemanget med anpassad studiegång tänkt.

Fru Tillander föredrar att sticka huvudet i busken. Hennes pressmeddelande är en illustration till vad vi bl a ville visa med KRUTnumret om den smygande skolreformen: hur ansvariga politiker pratar om goda avsikter i stället för att se det som faktiskt händer med skolan.

**Donald Broady
Mats Wingborg**

●●●●●● KRUT utkommer fr o m 1982 med 6 nummer ●●●●●●
per år. Lösnummerpris 20 kr, Helårsprenumeration 100 kr -- Institutioner 120 kr. Enstaka nummer, nr 1-15: 7,50 kr/st, nr 16-20: 10 kr/st. Paketpris 1 t o m 15: 100 kr, 16 t o m 20: 50 kr. Betala på pg 70 89 89-9 och ange klart vad beställningen gäller på inbetalningstalongen.

- KRUT 1: **Vad lär man sig egentligen i skolan?**
- KRUT 2: **Frigörande dialog?**
- KRUT 3: **Fostran-motfostran**
- KRUT 4: **Lärarens arbetsvillkor**
- KRUT 5: **Den öppna och den dolda sorteringen.**
- KRUT 6: **Utbildning och arbete.**
- KRUT 7: **Skolöverstyrelsen.**
- KRUT 8: **Föräldrar-närmiljö.**
- KRUT 9: **Ungdomskultur.**
- KRUT 10: **Skola för folket?**
- KRUT 11: **Vart har alla snälla barn tagit vägen?**
- KRUT 12: **Läromedel - vad är det?**
- KRUT 13: **Höjda ögonbryn och ABAB-vakter.**
- KRUT 14: **Exemplet Norrbotten: elevkamp mot arbetslösheten**
- KRUT 15: **Projektarbete.**
- KRUT 16: **Den dolda läroplanen.**
- KRUT 17: **Framtidsvägar, förändring, utveckling.**
- KRUT 18: **Nu läser vi - om LTG och annan läsundervisning.**
- KRUT 19: **Litteraturen i skolan.**
- KRUT 20: **Arbete som pedagogik eller arbetets pedagogik?**
- KRUT 21: **Född till jämlikhet**
- KRUT 22: **Skolning till invandrare**